

Tarih ve GÜNCE

Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi
Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic
Sayı: 9 (2021/Yaz), ss. 337-362.

Geliş Tarihi: 19 Mayıs 2021

Kabul Tarihi: 31 Temmuz 2021

Araştırma Makalesi/Research Article*

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ DERSİNİ CUMHURİYET'İN YÜZÜNCÜ YAŞINA GİDERKEN İNCELEMELER

Rıdvan BAL**

Öz

Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren Türk Millî Eğitiminin her dönem gündeminde olan ve günümüzdeki adı "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi" olarak belirlenmiş dersin hemen her iktidar değişikliğinde dikkat çekici düzenlemelere maruz kalması bir problem sahasıdır. Genel olarak derslerin geri besleme ve değerlendirme süreçlerinden sonra bazı değişikliklere uğraması, güncel gelişmeler doğrultusunda müfredat düzenlemeleri yapılması normal bir işlemdir. Ne var ki bir devletin kuruluş aşamasını, temel niteliklerini ve kurucu liderini öğretmek amacıyla yürürlükte bulunan bir derse bakış açısının oldukça farklılıklar göstermesi, 20. Yüzyılda ortaya çıkan bağımsızlık mücadelelerine fikir kaynağı olmuş Türk Devriminin anlam ve önemini ortadan kaldırmaktadır. Bir dersin zorunlu hale getirilmesiyle içeriğinin ve özelliğinin anlaşılması beklemek, Türk Ulusunu çağdaş uygarlık seviyesine çıkarmayı ideal edinen bir kurucu liderin tanındığını kabul etmek mantıklı bir varsayım olmaz. Bu nedenle bilimsel ilkeler ışığında "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi" adı verilecek yeni bir dersin, her yaş eğitim grubuna aktarılacağı bir uygulamayla bazı zamanlarda yaşanan toplumsal sıkıntıların da ortadan kaldırılabilmesi değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Millî Eğitimi, Atatürk İlke ve Devrimleri, Yükseköğretim Kurulu..

---

* Bu makalede Etik Kurul Onayı gerektiren bir çalışma bulunmamaktadır. There is no study that would require the approval of the Ethical Committee in this article.

** Dr., (ridvanbal198413@gmail.com). ORCID ID: 0000-0002-3834-7304.

TO EXAMINE THE COURSE OF “PRINCIPLES OF ATATURK AND HISTORY OF TURKISH REVOLUTION” TOWARDS THE CENTENARY OF THE TURKISH REPUBLIC

Abstract

The course of “Principles of Ataturk and History of Turkish Revolution” has been on the agenda of the Turkish National Education since the foundation years of the Republic. But it is a problem area that, this course has been subject to remarkable regulations in almost every handover of political power. It is a normal procedure for courses to undergo some changes after feedback and evaluation and to be made curriculum arrangements in line with current developments. However, it is really interesting that the perspective of politicians and academic staff differs so deeply for this course which is planned for teaching the establishment phase, basic characteristics and founding leader of a state. But this causes to remove the meaning and importance of the Turkish Revolution, which was the source of ideas for the struggles for independence that emerged in the 20th century.

It would not be a logical assessment to think that the content and feature of this course and her founding leader's ideal for raising the Turkish Nation to the level of modern civilization are learned by making this course compulsory. Therefore it's evaluated that, in the light of scientific principles, if a new course called “History of the Republic of Turkey” will be transferred to education groups of all ages with a new application, it would help to eliminate the social chaos of some periods.

Keywords: History of the Republic of Turkey, Turkish National Education, Principles and Revolutions of Atatürk, Council of Higher Education.

Giriş

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, başlangıç kısmından itibaren devletin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ilke ve devrimleri doğrultusunda belirlenmiş, çeşitli tarihlerde hayata geçirilen değişikliklere rağmen hemen her konuda bu özelliğin korunmasına dikkat edilmiştir. Onun uygarlık ve milliyetçilik anlayışına karşı girişimlere fırsat verilmeyeceği açıklanarak laiklik ilkesinin gereklerinin yerine getirileceği, “*Yurtta Barış Dünyada Barış*” arzusunun sürdürüleceği vurgulanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin

nitelikleri belirtilirken devletin Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu ifade edilmiştir. Vatandaşların eğitim ve öğrenimi ile ilgili esaslar çerçevesinde Atatürk'ün ilke ve devrimlerinin eğitimde temel hedef olduğu, çağdaş bilim ve eğitim esaslarından vazgeçilmeyeceğine yer verilmiştir. Anayasa, Türk gençliğinin devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne tehdit oluşturacak girişimlere karşı uyanık bulunması amacıyla, ilmin ve Atatürk'ün ilke ve devrimlerinin ışığında eğitilmesi görevini de vermiştir. Bu bağlamda, yükseköğretimle ilgili eğitim öğretim konularının düzenlenmesi amacıyla 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu yürürlüğe girmiştir. Tüm yükseköğretimi düzenleyen ve yükseköğretim kurumlarının faaliyetlerine yön veren bir üst kurul olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nun oluşturulmasıyla Türk eğitim sisteminde yeni bir birim hayata geçirilmiştir.

YÖK tarafından tanınmış on altı üniversitesi bulunan ve Türkiye'den çok sayıda öğrencinin öğrenim gördüğü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) de Millî Eğitim Yasasında benzer tanımlara yer vermiş ve ortak amaçlar belirlemiştir. Kıbrıs Türklerinin Atatürk ilke ve devrimleri ışığında çağdaşlaşması, Atatürk milliyetçiliğine, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlı vatandaşlar yetiştirilmesi hedeflenmiştir.¹ Benzer millî eğitim amaçları yanında YÖK karar ve uygulamalarının KKTC Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) tarafından da yürürlüğe konması, buradaki üniversitelerden mezun olan Türkiye'den gitmiş öğrencilerin diploma denklik sorununu ortadan kaldırmaktadır. Ortak zorunlu dersler bu konuda örnek uygulamalardır.

Öğretim amaçlarının sağlanmasına katkı sağlayacak şekilde bazı dersler zorunlu statüye alınmış, bunlardan biri olan "*Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi*" dersinin de en az iki yarı yıl olarak uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu dersin etkin olarak nasıl yürütüleceği konusunda hemen her dönem çeşitli çalışmalar yürütülmüş, görüşler tartışılmış, yeni uygulamalar hayata geçirilmiştir. Aslında bu ders değişik isimlerle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ele alınmış, çeşitli kademelerde müfredata eklenmiş bir rejim dersi olmuştur. Dersin hedeflerine ulaşp ulaşamadığı ve ilgili kanunlarda

---

¹ KKTC Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) web sitesi, <http://yodak.gov.ct.tr/%C4%B0lgili-Mevzuat/Yasalar>, Erişim Tarihi: 01.05.2001.

belirtilen özelliklere sahip olup olmadığı ise tartışmalı bir değerlendirme olarak sıklıkla ele alınmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Millî Eğitim Bakanlığının tüm eğitim kademelerinde okutulan bir dersi ele almak, yükseköğretim kademesindeki zorunlu derslerden biri olan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersinin mevcut durumunu incelemektir. Dersle ilgili değerlendirme, görüş ve önerilerin sıklıkla yapılması, özellikle siyasi iktidar değişikliklerinde dersin adı ve içeriğine yönelik tartışmaların ortaya çıkması gibi diğer derslerden farklı olarak öğretim elemanları tarafından da eleştirilmesi üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Benzer çalışmalarda belirtilmiş olan görüşlerin ötesinde dersin adı ve içeriğinin güncellenerek yeni bir düzenleme yapılması fikri, Türk gençliğinin ortak değerlerini tanınması ve korumasında elbirliği yapmasına da katkı sağlayabilecektir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş sürecini, Millî Mücadele ve devrimlerin liderini, devletin temel niteliklerini küresel değişimler ve çağdaşlık paralelinde aktarmaya çalışmak her aydının görevi olmalıdır. Bu düşüncelerle "Türkiye Cumhuriyeti Tarihi" adı verilecek yeni bir dersin belirlenecek yeni içeriği ile hayata geçirilmesi, farklı siyasi görüş sahiplerinin tartışmalarını en aza indirebilecektir. Ülkede görülen dönemsel sıkıntıları ortadan kaldıracak bu uygulama ile ders dinamik bir şekil alacak ve sadece geçmiş tarihi değil güncel tarihi de bilimsel olarak ele alacak yeni bir pencere açacaktır.

1. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Ortaya Çıkış Süreci

Genel bir tanımla insan topluluklarının yaşadığı olayları ve gelişmeleri zaman ve yer belirterek aktaran, neden-sonuç ilişkileri içinde inceleyen bir bilim olan tarih; ulusal bilincin oluşması için vatandaşların sahip olması gereken bilgi ve değerleri de açıklayan bir kaynaktır. Bu bakış açısıyla Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, 29 Ekim 1923'te kurulan yeni Türk devletinin kuruluş felsefesini, Millî Mücadele ruhunu ve Mustafa Kemal Atatürk liderliğindeki Türk devriminin genel esaslarını içerir. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren değişik isim ve programlarla eğitim müfredatlarında yer alan tarih dersleri, devletin geleceğinin emanet edildiği Türk gençlerinin bilgilendirilmesi amacıyla her dönem dikkatle ele alınan konulardan biri olmuştur. Kuruluş yıllarında tarih ders kitaplarının yazımında bir aksaklık olmaması için Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de kitap yazmış isimlerden faydalanılmıştır. İlkokullar için Mehmet Fuat (Köprülü), İhsan Şerif (Saru) ve

Ahmet Halit (Yaşaroğlu) gibi akademisyenler görevlendirilirken ortaokul ve liseler için Ahmet Refik (Altınay) ve Ali Reşat Bey'in çalışmaları kullanılmıştır. Eğitim teşkilatının hukuki temellerini belirlemek, müfredat ve ders kitapları ile ilgili çalışmalar yapmak amacıyla yürütülen çalışmalar sonucunda 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı "Maarif Teşkilatına Dair Kanun" yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla kurulan "Millî Talim ve Terbiye Dairesi" ders kitaplarının hazırlanması ve basımı ile görevlendirilmiştir.² Türk Tarih Tezi'nin tartışılmaya başlandığı 1930'dan itibaren ise tüm kademelerde yeni ders kitaplarının yazılması gündeme gelmiştir.

Altıncı Türk Ocakları Kurultayında oluşturulan bir tarih inceleme komisyonunun hazırladığı ve Türk Tarih Tezi olarak anılan görüş, Türk tarihçiliğinde önemli bir dönüm noktası olmuş ve yüzyıllardır süregelen tarih yazıcılığını farklı boyutlara taşımıştır.³ Yeni Türk Devletinin her alanında etkisi, koruyuculuğu ve yönlendirmesi görülen Gazi Mustafa Kemal Paşa, "Tarih yazmak tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa, değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak mahiyet alır"⁴ diyerek tarihçilerin sorumluluğunu anımsatmak istemiştir. 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nun kuruluşu, ülkenin artık yeni bir tarih anlayışına kavuşmasına bir katkı olmuş, ulusal tarihçiliğin bilimsel verilerle ele alınması ve cumhuriyete sahip çıkacak nesiller yetişmesi doğrultusunda yeni girişimler başlatılmıştır. Ne var ki Cumhuriyet'in ilan edildiği dönemin tek yüksek öğretim kurumu olan Darülfünun'un devrim hamlelerine pek destek vermediği görülmüştür.

Millî Mücadele günlerinde de Ali Kemal Bey, Rıza Tevfik (Bölükbaşı), Cenap Şahabettin Bey, Hüseyin Daniş Bey ve Marujan Barsamyan Efendi gibi hocaların Türklük aleyhinde ve mücadele karşıtı sözler sarf ettikleri iddia edilen bu kurum⁵, dönemin Maarif Vekili (*Eğitim Bakanı*) Reşit Galip Bey⁶

² Mesut Çapa, "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi", *Atatürk Yolu*, S. 29-30, Ankara, 2002, s. 46.

³ Şemsettin Günaltay, "Türk Tarih Tezi Hakkındaki İntikatlarmın Mahiyeti ve Tezin Kat'i Zaferi", *Bellekten*, C. 2, S. 7-8, Ankara, 1938, ss. 346-352; Afet İnan, "Atatürk ve Tarih Tezi", *Bellekten*, C. 3, S. 10, Ankara, 1939, ss. 243-246.

⁴ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, İkinci Basım, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1999, s. 163.

⁵ Bahri Ata, "1922'deki Yumurta Eylemi Öncülerinden Biri Daha Sonra Bakan Oldu", 20.01.2011. <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/bahri-ata/1922-deki-yumurta-eylemi-onculerinden-biri-daha-sonra-bakan-oldu-590>. Erişim Tarihi: 08.05.2021.

⁶ Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip, ilkokullarda "Öğrenci Andı" olarak 1933 yılından beri okunan ve 2013 yılında okunması iptal edilen andı kaleme alan bakandı. 1972 ve 1997 yıllarında yapılan

tarafından eleştirilmiştir. Bu konudaki eleştirilerini: "...Memlekette siyasi, içtimai büyük inkılâplar oldu. Darülfünun bunlardan habersiz göründü. Hukukta radikal değişiklikler oldu. Darülfünun yalnız yeni kanunları tedrisat programına almakla yetindi. Harf inkılâbı oldu, öz dil hareketi başladı, Darülfünun hiç tınmadı. Yeni tarih anlayışı, milli bir hareket halinde bütün ülkeyi sardı, Darülfünun'da buna alaka uyandırabilmek için üç yıl kadar uğraşmak ve beklemek gerekti...İstanbul Darülfünun'u artık durmuştu, kendisine kapanmıştı. Vustai bir tecerrüt içinde dış âlemden elini ayağını çekmişti."⁷ cümleleriyle belirtmiştir. Üniversite gençliğinden beklentileri yüksek olan devlet yöneticileri bu duruma sessiz kalmamış, Türkiye'ye davet edilen Cenevre Üniversitesinden Profesör Albert Malche'tan Darülfünun ile ilgili inceleme yaparak rapor hazırlaması istenmiştir.⁸ Rapor doğrultusunda bir heyet tarafından yapılan çalışmalar sonunda Darülfünun ve bağlı kurumları 31 Temmuz 1933 tarihinde lağvedilmiş, 1 Ağustos'ta yeni bir yapıyla açılan İstanbul Üniversitesi 18 Kasım'da öğretime başlamıştır.

Yeni üniversitede İnkılâp Tarihi Enstitüsü adıyla yeni bir birimin kurulması, Bakanlığın üniversite ile Türk devrimi arasında koordinasyon ve iş birliği beklentisinin bir sonucu olmuştur. Aslında bu konuda atılmış ilk adım 1925 yılında Ankara Adliye Hukuk Mektebinde⁹ "İhtilaller Tarihi" adıyla müfredata dahil edilmiş olan yeni bir ders olmuştur. Adalet Bakanı Mahmut Esat (Bozkurt) Bey tarafından verilen derslerin benzerinin bundan sonra İstanbul Üniversitesinde de başlatılması, tüm öğrenciler için zorunlu olacak bu dersten başarılı olamayanların üniversiteden mezun olmalarını kararlaştırılmıştır. Yeni enstitüde ilk dersler 4 Mart 1934'te Eğitim Bakanı

---

düzenlemelerle ant şu şekli almıştır: "*Türküme, doğruyum, çalışkanım. Yasamı; küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak, yurdumu, milletimi, canımdan çok sevmektir. Varlığım, Türk varlığına armağan olsun. Ey bu günümüzü sağlayan, Ulu Atatürk; açtığın yolda, kurduğun ülküde, gösterdiğin amaçta hiç durmadan yürüyeceğime ant içerim. Ne mutlu Türküme diyene!*".

⁷ Necdet Öklem, *Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu*, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir, 1973, s. 27.

⁸ Horst Widmann, *Atatürk ve Üniversite Reformu*, Çev. Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1999, s. 76.

⁹ 5 Kasım 1925 tarihinde Cumhuriyet döneminin ilk yükseköğrenim kurumu olarak açılan *Adliye Hukuk Mektebi*, o dönemde Ankara'da bir üniversite bulunmadığı için fakülte adını alamamıştır. İlk kez Türk Hukuk Tarihi kürsüsü kurulan bu okul 1927 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile "*fakülte*" adını almış ve *Ankara Hukuk Fakültesi* olarak isimlendirilmiştir. Okula "*fakülte*" adının verilmesi ile Ankara Üniversitesi'nin temeli de atılmış kabul edilmektedir. Ankara Üniversitesi'nin 18 Haziran 1946 tarihinde kurulması ile birlikte Ankara Hukuk Fakültesi Ankara Üniversitesi'ne bağlanarak *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi* adını almıştır; Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi web sitesi, <http://www.law.ankara.edu.tr/tarihce-2/>. Erişim Tarihi: 02.05.2021.

Yusuf Hikmet (Bayur) Bey ve 15 Mart 1934'te Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Sekreteri Recep (Peker) Bey tarafından verilirken; aynı dönemde Ankara'daki Hukuk Fakültesinde yeni açılmış olan İnkılâp Tarihi Kürsüsünde de ilk ders 20 Mart 1934'te Başbakan İsmet (İnönü) Bey tarafından verilmiştir.

2. Dersin İçerikleri, Öğretim Birimleri ve Dönemsel Değişiklikler

İlk derslerin verilme süreci tamamlandıktan sonra öğretimin sürekliliğini sağlayacak şekilde yürütülen ders programları, tanınmış devlet ve siyaset adamlarının bizzat katılımı ile başlatılmıştır. Türk Tarih Kurumunun (TTK) bazı üyelerine de seri konferanslar görevi verilmiştir. Ders konuları dört ana başlık altında toplanmış olup "Türk Devriminin Siyasal Tarihi", "Türk Devriminin Dünyadaki Diğer Devrimlerle Karşılaştırılması ve Dünya Devrimleri İçerisindeki Yeri", "Dünyadaki Siyasal Partiler, Siyasal Sistemler, CHP'nin Bunlar İçindeki Yeri ve İlkeleri" ve "Ekonomik Konular" olarak belirlenmiştir.¹⁰ Öğrenci-öğretmen ilişkileri ve iletişim çoğunlukla olumlu seyretmiş, bu dönemin yükseköğrenim gençliğinin genellikle Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğmuş, yakınlarıyla beraber sıkıntılı ve acılı yılları yaşamış yaş grubundan olması derslerin verimini artıran bir faktör olmuştur. Bakanlık ve TTK'nin ortaklaşa hazırladığı müfredat programı doğrultusunda bazı öğretim üyeleri tarafından bir ders kitabı da hazırlanmış ve ders konuları paylaştırılmıştır.¹¹

1935 yılında kuruluş yasası yayınlanan ve 9 Ocak 1936'da Ankara'da eğitim öğretime açılmış olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı olarak 15 Nisan 1942'de Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü (TİTE) kurulmuştur. Böyle bir enstitünün kurulmasında, Atatürk ilke ve devrimlerinin hayata geçirilmesi yönünde önemli girişimleri olan Millî Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'in katkısı büyüktür.¹² Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde konunun görüşülmesi esnasında, İstanbul Milletvekili Kâzım Karabekir enstitünün adının "*Türk İstiklâl ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü*" olması konusunu ısrarla teklif

¹⁰ Remzi Yardımcı, *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Derslerine İlişkin Temel Kavramlar*, Nobel Yayın, Ankara, 2006, s. 2; Erdal Aslan, "Devrim Tarihi Ders Kitapları", *Tarih Öğrenimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu*, Ed. Salih Özbaran, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 1994, s. 307.

¹¹ Mahmut Esat Bozkurt, Recep Peker ve Yusuf Kemal Tengirşenk, *İlk İnkılâp Tarihi Ders Notları*, Haz. Oktay Aslanapa, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1997, s. 9.

¹² Mustafa Çıkar, *Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara, 1997, s. 11.

ederek “...İstiklâl kelimesini mümkünse her yere hakkedelim. Bilhassa içinde bulunduğumuz şartlar, bize istiklâl meselesinin çok önemünde durmasını icabettirir vaziyettir...”¹³ ifadelerini kullanmıştır. Devletin bağımsızlığı yolunda çok zorlu yıllar yaşayan ve ömrü cephelerde geçen eski bir generalin bağımsızlığa verdiği önemi gösteren bu değerlendirmeleri kabul görmemiştir. Enstitünün vazifesi “*Türk İstiklâl Savaşı, Türk İnkılâbı ve Türkiye Cumhuriyeti rejiminin dayandığı esaslar hakkında her türlü araştırmalarda bulunmak; Türk inkılâp ve rejimini memleket içinde ve dışında tanıtmak için dersler ve konferanslar vermek ve her türlü yayınlarda bulunmak*”¹⁴ olarak belirlenmiş, böylelikle dersin müfredatı da şekillendirilmiştir. Bakanlık tarafından dersin adı “*İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi*” olarak değiştirilmiş ve dersin öğretilmesi sorumluluğu TİTE’ye devredilmiştir.

Yeni düzenlemeye göre dersin içeriği şu konulardan oluşturulmuştur: “*Türk İnkılâp Tarihinin Gayesi*”, “*Osmanlı İmparatorluğu Yıkılış Devrine Bir Bakış*”, “*Birinci Cihan Harbinin Sonunda Osmanlı Devleti’nin Durumu*”, “*Millî Mücadelenin Başlamasından TBMM’nin Kuruluşuna Kadar Geçen Devre*”, “*TBMM’nin Kuruluşundan Cumhuriyetin İlanına Kadar Geçen Devre*”, “*Türk Devriminin Tekamülü, Cumhuriyet Devri*”. Bu konuların üniversite gençliğine öğretilmesi konusunda ilgili birimler arasında nasıl bir koordinasyon ve iş birliği yapıldığı net olarak bilinmemektedir. Yükseköğrenim kurumlarında yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla 1946 yılında yeni bir reform girişiminde bulunulmuş ve 4936 sayılı kanunla üniversitelerde özerklik uygulamasına geçilmiştir.¹⁵ Bu kanun hükümlerine göre bilim ve yönetim özerkliğine ve tüzel kişiliğe sahip olan üniversiteler, özerklik anlayışını bilimsel özerklik şeklinde kullanarak eğitim öğretim alanında yeni gelişmelere kapı açmayı sağlayamamıştır. Daha çok idari konularda sorumsuzluk anlayışının öne çıktığı bu dönemde de planlama ve koordinasyon eksikliği giderilememiş, üniversitelerin toplumla ilişkilerinde yakınlaşma sağlanamamıştır.¹⁶

¹³ TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 24, İçtima: 3, 47. Birleşim, 15.IV.1942, s. 152.

¹⁴ Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesine Bağlı Bir “Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü” Kurulması Hakkında Kanun, Kanun No: 4204, Kabul Tarihi: 15 Nisan 1942. Resmî Gazete, 22 Nisan 1942, Sayı: 5090.

¹⁵ Üniversiteler Kanunu, Kanun No: 4936, Kabul Tarihi: 13 Haziran 1946. Resmî Gazete, 18 Haziran 1946, Sayı: 6336.

¹⁶ Mehmet Arslan, “Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Tartışmaları”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 18, Kayseri, 2005, s. 45.

Öte yandan 4204 sayılı kuruluş yasasında belirtildiği üzere, TİTE Yönetim Kurulunda CHP'den de bir temsilci bulunması gereği, çok partili siyasal yaşamın başladığı 1946'dan itibaren Enstitünün etkili çalışmamasına neden olmuştur. Öğretimin planlandığı şekilde yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan değişikliklerin yapılmaması, gerekli yasal düzenlemelerin hayata geçirilmemesi nedeniyle başarısız bir süreç yaşanmıştır.¹⁷ Bu olumsuz gelişmelerden İnkılâp Tarihi ve Türkiye Cumhuriyeti Rejimi dersi de payını almış, dersten beklenen hedeflere ulaşamadığı gibi anlaşmazlıklar ve tartışmalar gölgesinde kalan ders ciddi ölçüde zarar görmüştür. Yapılan düzenlemeler, hayata geçirilen yenilikler genellikle üniversitelerin idari konularına yoğunlaşmış, üniversite öğrencilerinin daha verimli eğitim öğretim olanaklarına kavuşması yönünde pek başarılı olunamamıştır. 1956 yılında ders içeriğine ekleme yapılmış, Demokrat Parti (DP) döneminin (İkinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye'de demokrasinin gelişmesi, Toprak Kanunu, yeni partiler, DP'nin iktidara gelişi vb.) öğretilmesi için müfredata yeni konular dahil edilmiştir. 27 Mayıs 1960 askerî darbesini izleyen günlerde de benzer girişimlere devam edilmiş, çıkarılan 115 ve 119 sayılı kanunlarla üniversitelerde iyileştirme girişimleri siyasi yaptırımların gölgesinde kalmıştır. Daha önceki iktidar değişimlerinde olduğu gibi 27 Mayıs dönemi de müfredata eklenmiş, ders içerikleri bir kez daha değişime uğramıştır.¹⁸

Dersin siyasi görüşler doğrultusunda şekillendirilmeye çalışılmasının en büyük zararını üniversite gençliği görmüş, öğrenci olayları olarak anımsanan ve ciddi kayıplarla sonuçlanan çatışmalarla yüz yüze kalmışlardır. Bu arada 20 Mart 1968'de TİTE kararıyla dersin adı Türk Devrim Tarihi olarak değiştirilmiştir.¹⁹ TİTE, 1 Şubat 1971'de aldığı bir kararla dersin amacı ve etkin bir şekilde yürütülmesi için yeni bir kanun tasarısı hazırlamıştır. 12 Mart 1971 günü Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) tarafından verilen bir muhtıra ile 32. Hükümet istifaya zorlanmış, ülke bir kez daha askerî bir müdahale ile sarsılmıştır.²⁰ Ülkede yaşanan ideolojik sıkıntıların nedenini Atatürk öğretisinin yetersizliği olarak belirleyen Atatürk İlkeleri Komisyonu, 25 Haziran 1971 günü Millî Eğitim Bakanı Şinasi Orel başkanlığında toplanarak

¹⁷ Necdet Aysal, "Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tarihçesi ve Gelişim Süreci", *Atatürk Yolu*, S. 33-34, Ankara, 2004, s. 244.

¹⁸ Mehmet Serhat Yılmaz, "İlköğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Programı İçeriğinin Değerlendirilmesi (Alan Araştırması)", *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2004, s. 11.

¹⁹ Hamza Eroğlu, *Türk İnkılâp Tarihi*, Üçüncü Basım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008, s. 5.

²⁰ Şerafettin Turan, *Türk Devrim Tarihi 5. Kitap*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002, s. 218.

millî eğitimde köklü reformların gereğini vurgulamıştır.²¹ Atatürkçülük eğitiminin zayıflığı, Cumhuriyet Tarihi konularının aktarımının yetersizliği hemen her kesimde dikkatle ve endişe ile izlenmiştir. Bu kapsamda dikkat çeken bir girişim 1975 yılında Ankara’da gerçekleştirilen Felsefe Kurumu Seminerleri olmuştur. Türk Devrim Tarihi dersinin çok önemli olmasına rağmen gereken önemin gösterilmediği, bu dersin daha etkili anlatımı için ivedi çareler bulunması gündeme getirilmiştir.²² Bu girişimler ülkede bu ders hakkında endişelerin çok olduğu, sadece tarihçilerin ya da eğitimcilerin değil hemen her kesiminden kayguların ve görüşlerin açıklanmaya çalışıldığını göstermiştir.

Türk Devrim Tarihi dersine daha fazla önem verilmesi gerektiği 12 Eylül 1980 darbesi sonrası bir kez daha gündeme getirilmiştir. Öncelikle “devrim” sözcüğü yerine “inkılâp” tercih edilip dersin adı Türk İnkılâp Tarihi olarak değiştirilmiş, MEB tarafından oluşturulan bir komisyonca yükseköğrenim kurumları için ders içeriği belirlenmiş, tüm eğitim kademeleri için kitap yazma görevleri verilmiştir. Yükseköğretim kurumlarının yapılanma, çalışma esasları ve eğitim-öğretim gibi temel konularla ilgili esaslarını belirlemek amacıyla 4 Kasım 1981 tarihinde 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu kabul edilmiş ve Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.²³ Kanunun ilgili maddelerinde öğrencilerin Atatürk ilke ve inkılâpları doğrultusunda, Atatürk milliyetçiliğine bağlı ve devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar olarak yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Yükseköğretimin planlama, programlama ve düzenlenmesinin de bu kapsamda belirlenmiş ana ilkeler doğrultusunda gerçekleştirileceği vurgulanmıştır. Bu düşüncelerin gerçekleştirilmesini temin etmek üzere düşünülen bir uygulama olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi de zorunlu ders statüsüne alınarak en az iki yarı yıl olarak programlanması ve uygulanması kararlaştırılmıştır.

3. Derse Yönelik Eleştiriler

²¹ Millî Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni, S. 55, MEB Basımevi, Ankara, 1971, ss. 1-4.

²² Salih Özbaran, “Türkiye’de Tarihçiliğin Görüntüsü”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2, İzmir, 1992, s. 36-37; Türkiye Felsefe Kurumu, *Felsefe Kurumu Seminerleri 1-2-3*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1977.

²³ Yükseköğretim Kanunu, Kanun Numarası: 2547 Kabul Tarihi: 4/11/1981, Resmî Gazete, 6 Kasım 1981, Sayı: 17506; Yükseköğretim Kurulu web sitesi, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>. Erişim tarihi 02.05.2021.

Üniversite reformları ve yükseköğretimle ilgili konuların düzenlenme girişimleri, genellikle köklü değişimlerin ve olağanüstü süreçlerin yaşandığı dönemlerde gerçekleştirilmiştir.²⁴ 1933 Üniversite Reformu, 1946 yılında çıkarılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu, 1960 yılının 115 ve 119 sayılı kanunları, 1973 yılındaki 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ve 1981 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu bu kapsamda sayılabilir. Konunun uzmanı olan bilim insanlarının, akademisyenlerin, eğitimcilerin görüş ve düşüncelerinin ön planda tutulması gereken çalışmalar, siyasetçilerin ve yönetime zorla el koyanların tercihleri doğrultusunda şekillendirilmiştir. Devleti yönetenler açısından bir noktaya kadar makul sayılabilecek bu uygulamalar, konu devletin temel rejimini ve geleceğini ilgilendiren bir dersin anlam ve önemini farklılaştırmaya yöneldiğinde ülkenin geleceği için tehlikeli gelişmelere neden olabilir. Bu ders sadece tarihin bir zaman bölümünün anlatılması ile sınırlı değildir. Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde uzun ve zorlu mücadelelerden sonra kurulmuş, ulusal ve uluslararası hukuk açısından kabul edilmiş yeni bir Türk devletinin tarihidir ve bir hak, görev, sorumluluk olarak Anayasada açıkça belirtilmiştir.

Ana ve yasa sözcüklerinin birleşiminden oluşan anayasa sözcüğü, devletin temel kuruluş ve işleyişini, vatandaşların devlet karşısında temel hak ve hürriyetlerini düzenleyen yasa anlamındadır. Ülkemizde 1935'ten itibaren basında sıkça kullanılmaya başlanan anayasa sözcüğü, 1945 yılında "Teşkilat-ı Esasiye Kanunu"nun Türkçeleştirilmesiyle Türk hukuk terminolojisine katılmış, 1961 ve 1982 metinleri Anayasa olarak adlandırılmıştır.²⁵ Yürürlükte olan TC Anayasasının Türk gençliğinin eğitimi konusundaki temel vurgusu ilim ve Atatürk ilke ve devrimlerinin ışığından faydalanmaktır. Ancak bu dersin yürürlüğe konmasından itibaren derse, ismine ve içeriğine yönelik olarak her fırsatta yoğun bir şekilde olumsuz görüşler gündeme getirilmiş, kendilerince uygun gördükleri her ortamda dersin kaldırılması için yeni bir hamle başlatan kişi ve kurumlar olmuştur. Bu girişimlerden en dikkat çekicilerinden biri 2012 yılında ortaya çıkmıştır. Dönemin YÖK Başkanı Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya'nın açıklamasına dayandığı iddia edilen "*Atatürk*

²⁴ Nurkut İnan, "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye'deki Gelişmeler", *Yükseköğretimde Değişmeler*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 1988, s. 37.

²⁵ Kemal Gözler, "Anayasa Kelimesi Üzerine: Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu ve Anayasa ("Anayasa" Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye'de Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)", www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi.htm. Yayın Tarihi: 28 Şubat 2021. Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2021.

İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerinin kaldırılacağı" yönündeki bir haber Taraf gazetesinde yayımlanmıştır. YÖK tarafından tekzip edilen ve YÖK Başkanınca herhangi bir gazeteciye böyle bir açıklama yapılmadığı belirtilen bu haber birçok gazete tarafından da paylaşılmıştır.²⁶

Taraf gazetesinin görüşlerine başvurduğu Prof. Dr. Halil Berktaş, hiçbir öğretim kademesinde Atatürk ilkeleri diye bir dersin olamayacağını savunarak "...Çağımızda hiçbir ülke gençlerini ama Kemalizm ama Marksizm şu veya bu tür bir nasyonalizmin ilkelerine göre yetiştirmeyi, böyle tek tip bir ideolojik yapılanmayı bütün gençliğine empoze etmeyi tasavvur edemez..." şeklinde düşüncelerini açıklamıştır. Benzer görüşler savunan Doç. Dr. İsmet Akça da böyle bir dersi abesle iştigal olarak görüp "...İnsanlık Tarihi, Türkiye Tarihi dersi olur. Ama De Gaulle İnkılâp Tarihi, Lincoln İlke ve İnkılâp tarihi olamayacağı gibi böyle bir ders de olamaz..." ifadeleriyle ders karşıtı düşüncelerini beyan etmiştir. Doç. Dr. Bilal Sambur da ders karşıtı görüşlerini "*İnkılâp Tarihi kalksın, insanlık tarihi okutulsun*" sözcükleriyle aktarmıştır. Prof. Dr. İlber Ortaylı ise dersin kaldırılması tartışmalarını "*tribünlere oynamak*" şeklinde nitelmiş, dersin içeriğinde Türkiye Cumhuriyeti tarihinin anlatıldığını ve ders isminin değiştirilmesine de karşı olduğunu söylemiştir.²⁷ Dersin kaldırılması yönündeki girişimler üzerine bazı akademisyenler de düşüncelerini açıklayarak dersin geçmişini, içeriğini, anlam ve önemini belirtip dersin devamının gerekliliğini vurgulamışlardır.

Bu dersin önemi ve gerekliliğini anımsatan bazı enstitü müdürleri, bilimsel ve teknik olarak açıklamalarda bulunarak bu dersin sıradan bir ideoloji aktarma dersi olmadığını ısrarla belirtmişlerdir. Gazeteye görüş bildiren bilim insanlarından Doç. Dr. Şakir Batmaz: "...*Türkiye Cumhuriyeti'nin*

²⁶ Resul Babaoğlu, "Yükseköğretimde 'Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi' Dersi (Amaç, Kapsam ve Güncel Tartışmalar Işığında)", *Tarih Okulu Dergisi*, S. XVI, 2013, s. 596;

Taraf gazetesi, Millî Güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ile irtibatlı ve bağlantılı olduğu gerekçesiyle Olağanüstü Hal Kapsamında kapatılmış bir gazetedir. Resmî Gazete, 27 Temmuz 2016, Sayı: 29783 (2. Mükerrer);

Milliyet gazetesi, İnkılâp Tarihi Dersinin Kalkması Gündemde, 31.08.2012.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/inkilap-tarihi-dersinin-kalkmasi-gundemde-1589125>.

Erişim Tarihi: 19.06.2021.

Sabah gazetesi, İnkılâp Tarihi, Türkçe, İngilizce Üniversitede Yok, 01.09.2012.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/09/01/inkilap-tarihi-turkce-ingilizce-universitede-yok>. Erişim Tarihi: 19.06.2021.

²⁷ AGOS gazetesi, Üniversitede Atatürk İlkeleri Dersi Kaldırılıyor, 31.08.2012,

<http://www.agos.com.tr/tr/vazi/2319/universitede-ataturk-ilkeleri-dersi-kaldiriliyor>.

Erişim Tarihi: 04.05.2021.

kuruluş tarihini gençlerin bilmesi gerekiyor. Biz sadece Cumhuriyet'in ilk dönemlerini, Atatürk ilkelerini anlatmıyoruz. Ermeni meselesi ve doğu sorunu, yeni dünya düzeni gibi güncel konular hakkında da bilgi veriyoruz. Bunun ötesinde her genç ülkesinin nasıl kurulduğunu bilmeli..."; **Prof. Dr. Kemal Arı:** "...Temel amaç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesini ve aynı zamanda içinde bulunduğumuz yüzyılın tarihsel gelişimini üniversite çağına gelmiş gençlere anlatmaktır. Zaman içinde Atatürk İlkeleri derslerinin içeriği zenginleştirilmiş ve 20. yüzyılın olayları günümüze kadar üniversite öğrencilerine konunun uzmanları tarafından anlatılmaktadır. Kamuoyunun bilinçli biçimde yanıtılmaya çalışıldığı gibi derslerde bir ideolojinin öğrencilere dayatılarak öğretilmesi gibi bir yaklaşım son derece yanlıştır..."; **Prof. Dr. Adnan Sofuoğlu:** "... İçerikle herhangi bir değişikliğe gerek yoktur. Hatta derslerde ele alınan konular daha yakın döneme kadar getirilerek verilmesine devam edilmelidir. Bence bu dersler bir şekilde verilmeye devam edilmeli, sadece Atatürk ilkelerini değil, güncel konuları da işliyoruz..."; **Prof. Dr. Mustafa Kaçar:** "... Dersin modern bir dille, geliştirilerek anlatılması gerekiyor. Cumhuriyetin kuruluşu her öğrenciye öğretilmeli. Bu ders Osmanlı'nın yenileşme hareketlerinden başlar, İkinci Meşrutiyet, Balkan Savaşları, Kurtuluş Savaşları ve Cepheleleri, Cumhuriyet'in ilanı, Atatürk İlkeleri ve İnkılapları'ndan günümüze kadar gelir..." değerlendirmeleriyle konuya açıklık getirmişleridir.²⁸ Görünen odur ki bu dersin öğretilmesini ülke gerçekleri açısından gerekli gören, yaptıkları bilimsel çalışmalarla dersin etkin bir şekilde devamını vurgulayan akademisyenlerin açıklama ve yorumları, dersi kaldırma arzusunda bulunan yetkililerin girişimini zayıflatma ya da geciktirmektedir.

4. Dersin Öğretim Şekli ve İçeriği Hakkında Düşünceler

Öğretim kavramının sadece öğrenciye bilgi aktarmak olmadığı, aynı zamanda öğrenmesine yardım, rehberlik ve kılavuzluk etmesi anlamına geldiğinin en anlamlı örneklerinden birini zorunlu bir ders olarak Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersi vermektedir. Türk gençliğinin devletin temel rejimini bilmesi, anlaması ve yaşatmasını sağlamak amacıyla yürürlükte bulunan bu dersin öğrenciler tarafından bütünüyle benimsenip sahiplenildiğini söylemek zordur. Bu konuda çeşitli zamanlarda yapılmış araştırmalar, öğrenciler ve öğretim üyelerince dersin devamının genel kabul

²⁸ Hürriyet gazetesi, Atatürk İlkeleri Dersi Hep Vardı, 31.08.2012, <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ataturk-ilkeleri-dersi-hep-vardi-21349564>. Erisim Tarihi: 05.05.2021.

gördüğü ancak daha etkili yürütülebilmesi için düzenlemeler yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.²⁹ Ne var ki çeşitli kademelerde gündeme getirilen düzenleme tekliflerinin hayata geçirilme oranı düşüktür. Öğrencilerin ders hakkındaki tutum, farkındalık ve ilgi seviyelerinin olumlu seyir izleyebilmesi, dersin aktarım teknikleriyle doğru orantılıdır. Günümüzde farklı eğitim kurumlarında yüz yüze ve uzaktan eğitim teknikleri ile ders işlenmekte olup kurumsal tercihler doğrultusunda uzaktan eğitim tekniği öncelikli tercih haline dönüşmüştür. Görsel işitsel teknikler kullanılarak yürütülen dersler olduğu gibi belli sayıda hazır yansının haftalık olarak gönderilmesi ya da ödev verilerek geçme notu verilmesi gibi uygulamalar da gündemdedir.

Her dönem tartışılan konulardan biri de dersin içeriğidir. Bu yönde Cumhuriyet'in ilk yıllarında ders kitapları ve ders programlarında yapılmak istenen yenileşmeler başlatılmış ancak istenen düzeye ulaştırılamamıştır. Arzu edilen içerik çalışmaları, Gazi Mustafa Kemal'in yakın incelemesi ve direktifleri ile şekillenmiş dört ciltlik tarih serisinin 1931 yılında yayımlanmasıyla netleştirilmiştir. Serinin dördüncü cildi "Türkiye Cumhuriyeti" başlığı ile basılmış, birinci kısımda "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu" ve "Mustafa Kemal" bölümlerine yer verilirken ikinci kısım "İstiklal Harbinden Sonra İnkılâp ve Islahat Safhaları" olarak yeni rejimin aktarılmasına ayrılmıştır.³⁰ Sonraki dönemlerde bu çerçeveye bağlı kalınmış, siyasal ve ekonomik konuların yoğunluk kazandığı içerikler kullanılırken siyasi iktidarların etkisinin görüldüğü eklemeler dikkat çekmiştir. Bu süreçte genç nesillere Türkiye Cumhuriyeti tarihinin öğretilmesinden çok mevcut iktidarın "beğenisini kazanma duygusu ön planda tutularak"³¹ yapılan düzenlemelerle amaçtan uzaklaşmıştır.

²⁹ Nurettin Gülmez, "Üniversite Gençliğinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersine Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 19, S. 57, Ankara, 2003, ss. 1043-1088; Yasemin Doğaner, "Yüksek Öğretimde Atatürk İlke ve İnkılâplarının Öğretimi ile İlgili Düşünceler", *İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2005, ss. 281-286 ; Cezmi Eraslan, Alper Kaşkaya, "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Uygulanmasına Yönelik Öğretim Üyesi Görüşleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 80, Ankara, 2011, ss. 325-350; Nesrin Duman, S. Kocaer ve Ö. Korkmaz, "Üniversite Öğrencilerinde Atatürk Algısı", *Uluslararası Afro-Avasya Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 9, 2020, ss. 65-73.

³⁰ Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, *Tarih-IV, Türkiye Cumhuriyeti*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.

³¹ Aslan, a.g.e., s. 308.

Günümüzde genellikle Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinden başlatılan müfredat, 1980 sonrası gelişmelerin incelendiği programlarla tamamlanmaktadır. Atatürk ilke ve devrimlerine ait konulara genellikle son bölümlerde yer verilmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin devam eden süreci hakkında bilgi paylaşımı yapılması pek kabul görmemektedir. Bir tarihi olayın incelenebilmesi için üzerinden belli bir süre geçmesi görüşünde olan öğretim üyelerinin sayısı az değildir. Buna göre ders belli bir tarihi süreç sonunda dondurulmakta, devam eden tarihi gelişmelerin aktarımına onay verilmemektedir.³² Halbuki Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dinamik özelliği olan bir tarihtir ve ülkenin geleceğinin emanet edildiği gençler, ülkede yaşanan olayları izleyip devletin temel rejimine uygunluğunu değerlendirebilecek seviyeye ulaştırılmış olmalıdır. Bu durum yakın dönem olaylarını kaleme alan tarihçilere ayrı bir sorumluluk yükler. Geçmiş dönem olayları hakkında yorumda bulunan tarihçiler çoğunlukla o dönemi yaşamış olanların görüş ve değerlendirmelerine göre çalışmalar yapmak durumundadır. Dolayısıyla o döneme ait aktarımlarda eski tarihli çalışmalara atıf yapacaktır. Yakın dönem tarihi üzerine çalışma yapanlar ise yaşanan olayların tanığı olarak gördüklerini yazacaklardır. İşte bu safhada tarafsızlık önem kazanmaktadır. Tarafsızlığı engelleyecek bakış açısı önyargıdır. *"...Tarihçinin kendi yaşadığı dönemi yazmasında bazı tehlikeler var ise de, tarafsız olması için de güçlü saikler mevcuttur. Bu tür tarafsızlığı başarma yakın dönemi yazmada, geçmiş dönemi yazmadan daha zor olabilir fakat imkânsız değildir..."*³³ Türkiye Cumhuriyeti tarihi üzerine çalışma yapan/yapacak olan bilim insanlarının en büyük hizmeti, olayları Atatürk ilke ve devrimleri penceresinden en üst düzeyde tarafsız ve önyargılı olmadan aktarabilmektir.

Üniversitelerde bu dersin verimli bir şekilde yürütülebilmesi için yararlanılacak kaynaklar konusu da önem arz etmektedir. Öğrencilerin bilgiye ulaşmak ve kendini yetiştirmek için iyi bir okuma becerisine ve alışkanlığına eriştirilmesi ailelerin ve eğitimcilerin görevidir. Üniversite düzeyinde tek kitapla dersin yürütülmesinin uygun olmadığı gerçeğinden hareketle araştırma ve inceleme ödevleri ile dersi etkinleştirmek gerekmektedir. Özellikle günümüzün en yaygın teknolojik araçlarından biri

³² Dursun Ali Akbulut, "Atatürk İlke ve İnkılâpları Dersi Hakkında", *İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2005, s. 23.

³³ Fatma Acun, "Yakın Dönem Tarihi Metodolojisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 14, S. 42, Ankara, 1998, s. 730.

haline gelmiş olan internet, bilgiye süratle ulaşmayı sağlama faydasının yanında sosyal iletişim siteleriyle çok farklı grupların zararlı, yanlış, gerçek dışı paylaşımlarına erişmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle dersle ilgili bilimsel kaynakların tanınması ve kullanılması kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'e ait kitaplar, günlükler, raporlar, mektuplar, demeçler ve dönemsel belgeler, ilk elden kaynaklar olarak değerlendirilmesi kaçınılmaz olan kaynaklardır.

Çeşitli yazarlar tarafından değişik dönemlerde yazılmış “*Türk İnkılâp Tarihi, Türk Devrim Tarihi, Atatürk'ün Hayatı ve Kişiliği, Atatürkçülük*” gibi adlarla çok sayıda kitabın basılmış olması dersin etkisini artırıp karşılaştırma yapma olanağı veren bir avantajdır. Atatürk'ün yakın çevresinde bulunmuş kişilerin, bir dönem aynı hedeflerle mücadele vermiş ancak daha sonra onun karşısında yer almış dava arkadaşlarının, yeni Türk devletinin oluşum sürecine tanklık etmiş yabancı şahsiyetlerin anıları önemli bir kaynaktır.³⁴ Devletin hafızası olarak ele alınabilecek arşivler göz ardı edilmemelidir. Bir dönem çeşitli kurumların bünyesinde muhafaza edilen ve erişim olanaklarının kısıtlı olduğu arşivlerin TBMM ve Millî İstihbarat Teşkilatına ait olanlar dışındakiler artık tek bir çatı altında toplanmaya başlanmış, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı kurulmuştur.³⁵ Yerli ve yabancı süreli yayınlar da tarih derslerinin verimini artıracak kaynakları oluşturmaktadır.

5. Dersin Günümüzdeki Durumu ve Değerlendirmeler

Küresel bir tehlike halini alan COVID-19 salgını, günlük yaşamın her alanında etkin olduğu gibi eğitim öğretim alışkanlıklarını ve uygulamalarını da değiştirmiştir. Eğitim tekniği olarak uzaktan eğitimi hemen her ders için hayata geçirme zorunluluğu doğmuş, istenirse de derslerinin büyük çoğunluğu uzaktan eğitim tekniği ile yürütülmeye çalışılmıştır. Bu mecburiyet uzaktan eğitim yönteminin arzu edilen başarıyı sağlamada pek etkili olmadığını göstermiş, bu yöntemin etkili ve verimli bir hale getirilmesi için çalışmalar yürütülmesine katkı sağlamıştır. Olumlu gelişmelere ve yeni

³⁴ Ergün Aybars, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Durum Tespiti”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 3, S. 1, İzmir, 1987, s. 71; Azmi Süslü, “Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihinin Kaynakları”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, Samsun, 1988, s. 29-32;

Hikmet Özdemir, *Savaşta ve Barışta Kemal Atatürk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2019. s. 655.

³⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı Hakkında 11 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Resmî Gazete, 16 Temmuz 2018, Sayı: 30480.

proje çalışmalarına rağmen bir an evvel yüz yüze sistemine geri dönülmesi konusunda genel bir istek oluşmuştur.

2020-2021 Yükseköğretim Akademik Yılı Açılış Törenine katılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan “...Uzaktan eğitim tecrübesi önemli ancak örgün eğitimin yerini tutmaz. En kısa sürede diğer eğitim öğretim kademelerinde olduğu gibi yükseköğretimde de yüz yüze eğitim öğretimi başlatmayı hedefliyoruz...” sözleriyle törene katılan yetkililere düşüncelerini iletirken uzaktan eğitim konusunda önemli bir ayrıntıyı gündeme getirmiştir.³⁶ Devletin en üst kademesinin değerlendirmesi de uzaktan eğitim konusunun öncelikle tercih edilecek bir teknik olmayacağını işaret etmiştir. Bu sıkıntılı süreç, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi gibi zorunlu birkaç dersin uzaktan eğitim yöntemi ile yürütülmesini tercih ederek sürdüren yetkililer için bir dikkat çekme olabilir. Öğrencilerinin en iyi eğitimi almasını sağlamak için kendi bölümlerinin önem verdiği derslerinin uzaktan eğitimini kabul etmeyen akademisyenlerin, onların sadece mesleki değil aynı zamanda iyi bir Türk vatandaşı olarak yetiştirilmesini amaçlayan Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarih dersinin uzaktan eğitim yöntemi ile ne derecede başarılı ve verimli olabileceğini değerlendirmeleri için bir ortam meydana çıkmıştır.

Bir eğitim öğretim yöntemi olarak sadece uzaktan eğitim modelinin bu ders için ne kadar verimli ve etkili olduğu dikkatle değerlendirilmelidir. Zaman, yer ve personel ücretleri yönüyle bu yöntemin tercih edilmesinin bilimsel ve ülke gerçekleri açısından olumlu ve olumsuz tarafları iyi incelenmelidir. Çok kalabalık gruplarla işlenen dersler, sınav teknikleri ve sınav yeri düzenlerinde yaşanan olumsuzluklar, bu dersin öğrenciler gözünde itibar kaybetmesine, ciddiyetsiz hale dönüşmesine yol açan etkenlerdir. Bu nedenle özellikle uzaktan eğitim yöntemini uygulamaya karar veren kurumlarda sadece bu yöntemle kalınmaması, konusunu uzmanı bilim insanlarının yüz yüze ya da video konferansları, çeşitli tanıtım gezileri, tamamlayıcı örgün eğitim yöntemlerinden de faydalanılacağı bir düzenleme şarttır.

---

³⁶ Hürriyet, Cumhurbaşkanı Erdoğan: “Yükseköğretimde de Yüz Yüze Eğitim Öğretimi Başlatmayı Hedefliyoruz”, 15.10.2020, <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/yok-baskani-kadin-ogretim-eleman-i-sayisi-artiyor-41637137>, Erişim Tarihi: 05.05.2021; Millî Gazete, Üniversiteler Ne Zaman Açılacak?, 16 Ekim 2020, <https://www.milligazete.com.tr/haber/5608916/universiteler-ne-zaman-acilacak>, Erişim Tarihi: 05.05.2021.

Dersin işlenmesinde yaşanan aksaklıklardan biri de yukarıda belirtilen dersin içeriği ve belirlenen müfredat olmaktadır. Özellikle uzaktan eğitim yönteminin tercih edildiği kurumlarda karşılıklı soru-cevap, öğrencilerin merak ettiği konular, yanlış bilinen-aktarılan konuların bilimsel gerçekler ışığında açıklanması ve ulusal-uluslararası güncel gelişmeler hakkında yorum ve değerlendirmelerde bulunma olasılığı yoktur. Öğrenmek bir ihtiyaçtır, bir konuyu öğrenme isteği bulunan kişi eğer merak ettiklerini bilim insanlarından öğrenemezse, bilime nasıl ulaşacağı yönünde yönlendirilmezse, başta sosyal medya adı verilen karmaşa dünyasının yönlendirmelerinden öğrenir. Genç beyinlerin okumadan, araştırmadan, düşünmeden sadece yakın çevresinin yönlendirmesi ile erişimi çok daha kolay olan ama içeriği ve sonucu çok tehlikeli olan kaynaklara esir edilmesi, sadece kişilerin değil ülkenin geleceğinin de bilinmezliğe sürüklenmesine neden olacaktır. Emperyalizmin hedefi de böyle bir gelişmedir.

Bir dönem başta örgüt olarak Avrupa Birliği (AB) ve batılı ülkelerin Türkiye'den ısrarla bekledikleri bir "*çağdaşlaşma ve insan hakları*" eylemi, tarih derslerinin içeriğinin değiştirilmesi, Türk Kurtuluş Savaşı ve sonrasına kurulan yeni Türk devletinin aktarımlarının daha sınırlı ve "*ötekileştirme içermeyen, düşmanlıklara fırsat vermeyen*" ifadelerle yenilenmesi olmuştur.³⁷ Gelecek nesillere daha mutlu ve barış dolu bir dünya bırakabilmek herkes için idealdir ancak bu konudaki girişimlerin tek taraflı olmasını beklemek aşırı iyimserlik olacaktır. Türkiye'nin müttefikleri olduğu belirtilen ülkelerin Türkiye karşıtı uygulamalarını görmemek, bunları genç nesillere aktarmamak, ulusal tarih derslerindeki değişiklik özlemlerinin hayata geçirilmesine izin vermek ne kadar bilimsel ve gerçekçidir? Küresel iş birlikleri ve karşılıklı anlaşmalar doğrultusunda her konuda düzenleme ve değişiklikler yapılması mümkündür ancak Türkiye Cumhuriyeti, eğitim kurumlarındaki ulusal tarih programlarını kendi iradesiyle örnek seviyede ve çağdaş bir biçimde hazırlayabilecek güçtedir.

Türkiye'nin sahip olduğu jeostratejik konumunun ne kadar hassasiyetler içerdiği, bölgede son yıllarda yaşanan üzücü gelişmelerle bir kez daha anlaşılmuştur. Ulusal değerlerini kaybeden, ülke içinde birlik ve

---

³⁷ Bu konuda çeşitli çalışmalar, toplantılar düzenlenmiş MEB de 2005-2016 yılları arasında sürdürdüğü çalışmalar sonucu yeni müfredatlar oluşturmuştur. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine*, MEB, Ankara, 2017; Semih Aktekin, Mustafa Öztürk, "*Bölüm-1 Giriş*", *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*, Ed. Semih Aktekin vd., Birinci Basım, Ankara, 2009, s. 5-11.

beraberliğini yitirerek bölünen devletler en acı gelişmeleri yaşamak zorunda kalacaktır. Bunların yanında sözde Ermeni soykırımı gibi hukukçuların değerlendirmedeği, tarihçilere söz hakkı verilmediği bir sorunun Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 46. Başkanı Joe Biden (Joseph Robinette Biden Jr.) tarafından “soykırım” olarak kabul edilmesi çok kritik bir gelişme olmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrasında yeni bir Ermenistan Devleti kurarak hamiliğine soyunan ve Osmanlı Devleti’ne Sevr Antlaşmasını dikte ettirmeye uğraşan ABD’nin 28. Başkanı Thomas Woodrow Wilson’ı akıllara getiren Biden’in söylemleri, kendisinin “günümüzün Wilson’u olma”³⁸ arzusunun bir yansıması olmuştur. Müttefiklerimiz ve komşu ülkelerce Türkiye’nin hak, toprak ve menfaatlerine saldırıları devam ederken, devletin temel rejimine yönelik iç politikaların hayata geçirilmesinin ülkeye ne gibi zararlar vereceği açıkça görülmektedir.

Sonuç

İnsan topluluklarının oluşmaya başladığı ilk zamanlardan itibaren güçlü olma ve kendi toplumunu güven içinde yaşatma mücadelesi görülmüştür. Günümüzde Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olarak BM Genel Kurulu’nda temsil edilen devlet sayısı 193’tür. Çeşitli nedenlerle devlet statüsü tanınmayan ve uluslararası ilişkilerde resmî olarak temas sağlanmayan onlarca toplum da devlet olabilme ve tanınma mücadelesi içindedir. Doğaldır ki tüm devletler sahip oldukları vatan topraklarının egemenliği korumak ve vatandaşları için en iyi yaşam koşullarını sağlamak amacı güder. Bu amacın hayata geçirilmesi büyük devlet statüsüne sahip olanlar için diğerlerine oranla daha kolaydır. Genel olarak ekonomik, siyasi, askerî ve diplomatik güce sahip olan ve küresel gelişmelerde söz sahibi olan devletler büyük devlet olarak bilinir. Çeşitli kriterler göz önüne alınarak yapılan küresel sıralamada Türkiye Cumhuriyeti henüz her alanda büyük devlet sayılabilecek güce erişememiştir ancak bunu sağlayabileceği en etkili unsur olan gençliğini Türkiye’nin dinamik ideali doğrultusunda yetiştirme şansı vardır.

---

³⁸ Hikmet Özdemir, “Türkiye Cumhuriyeti Dikteyi Kabul Etmez”, Türkgün gazetesi, 30.04.2001. <https://www.turkgun.com/turkiye-cumhuriyeti-dikteyi-kabul-etmez-makale-149358>, Erişim Tarihi: 06.05.2021.

Türk milletinin dinamik ideali, Atatürk tarafından 1 Kasım 1937'de TBMM'nin 5. Dönem 3. Yasama Yılı açış konuşmasında şöyle tanımlanmıştır: *"... Büyük davamız, en medeni ve en üst refah seviyesinde bir millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarda değil, düşüncelerinde de köklü bir inkılâp yapmış olan Türk milletinin dinamik idealidir... Bu sebeple memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak kişi ve kurumları yaratmak; işaret ettiğim prensipleri Türk gençliğinin beyininde ve Türk milletinin bilincinde canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir..."*³⁹ Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğinin emanet edildiği Türk gençliğinin bu vazifeyi yerine getirecek şekilde bilinçlenmesini sağlayacak temel derslerden biri Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi dersidir.

İlgili yasalarda da açıkça belirtildiği gibi öğrencilerin Atatürk milliyetçiliğine bağlı vatandaşlar olarak yetiştirilmesi, Atatürk ilke ve devrimleri doğrultusunda hizmet bilinci kazandırılması uygulaması, tek tip öğrenci yetiştirme ya da özgür iradesi elinden alınmış öğrencilere zorla rejim dikte etme uğraşı değildir. Değişik isimlerle de olsa Cumhuriyet'in ilanından bu yana tüm öğrenciler için müfredatta yer verilen bu ders, Türk tarihi içinde önemli bir yeri olan ve Anadolu'daki son Türk Devleti'nin tarihini aktarmayı hedefleyen bir derstir. Çeşitli gerekçelerle bu dersi ikinci plana atarak önemsizleştirmek, öğrencilerin derse karşı ilgi ve sevgisini yok etmek, dersi müfredattan kaldırmaya çalışmak stratejik bir yanlış olarak karşımıza çıkacaktır. Bu dersi işlemek zorunda olan ve içeriğindeki konuların nasıl araştırılacağını öğretmekle yükümlü olan öğretim üyelerinin, derse yönelik olumsuz görüşleri ortadan kaldırmak üzere her türlü fedakârlığı bir görev olarak addetmeleri gerekmektedir. Çünkü yüz yaşına yaklaşan Cumhuriyet, kuruluş ideal ve felsefesini kaybetmek üzeredir.

Sonuç olarak bu dersin kaldırılmasının düşünülmesi, etkisizleştirilmeye çalışılması son derece tehlikeli bir girişim olacaktır. Uygulamalardan ortaya çıkan yanlışlıkların, eksiklerin giderildiği içerik düzenlemeleri her dönem mümkündür ve uygundur, hiçbir olumsuz gelişme dersin kaldırılması düşüncesine neden olmamalıdır. Bu nedenle akademik bakış açısıyla dersin isminden rahatsızlık duyulmasının mümkün olacağı göz ardı edilmeyerek, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi yerine "TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİ" isminin kullanılacağı bir değişikliğe gidilmesinin

³⁹ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Haz. Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006, s. 856.

faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu değişim, batı üniversitelerinin programlarını da etkileyecektir. Türkiye ile ilgili bilimsel programlar açmış olan yabancı üniversitelerin hemen hemen tamamı “Osmanlı Tarihi, Orta Doğu ve İslamiyet, Dinler Arası Diyalog İçinde İslamiyet ve Türkiye” gibi doğrudan çağdaş Türkiye Cumhuriyeti tarihini içermeyen müfredatları tercih etmektedirler. Türk üniversitelerinin de akademisyen göndererek ya da proje ortağı olarak katıldığı bu gibi konuları içeren benzer çalışmaların azaltılması, bunun yerine özellikle çağdaş Türkiye Cumhuriyeti tarihi üzerine çalışmaların desteklenmesi ulusal bir görev olacaktır.

Yeni oluşturulacak bu dersin içeriği ile ilgili kısıtlamaların da giderilerek;

* Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ve Birinci Dünya Savaşına yer verilen giriş bölümü,

* Türk Kurtuluş Savaşı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşu,

* Atatürk Dönemi Türkiye (1923-1938),

* 1938-1950 Dönemi Gelişmeleri, Demokrat Parti Dönemi (1950-1960),

* 1960'dan 1980'e Türkiye,

* 1980'den Günümüze Türkiye (1980-2000, 2000'den bugünlere),

* Atatürk'ün Yaşamı, İlke ve Devrimleri

bölümlerini içeren bir müfredat düzenlemesine gidilebilir. Yükseköğretim kurumlarının çoğunluğunda uygulandığı şekliyle sadece uzaktan eğitim yöntemiyle yetinilmeyerek mutlaka yüz yüze eğitime yer verilmesi, her türlü eğitim öğretim yönteminden faydalanılması, dersin etkili ve verimli aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

I. Resmi Yayınlar

Millî Eğitim Bakanlığı Haber Bülteni, S. 55, MEB Basımevi, Ankara, 1971.

Resmî Gazete, 22 Nisan 1942, Sayı: 5090.

Resmî Gazete, 18 Haziran 1946, Sayı: 6336.

Resmî Gazete, 6 Kasım 1981, Sayı: 17506.

Resmî Gazete, 27 Temmuz 2016, Sayı: 29783 (2. Mükerrer).

Resmî Gazete, 16 Temmuz 2018, Sayı: 30480.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine", MEB, Ankara, 2017.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VI, Cilt: 24, İçtima: 3, 47. Birleşim, 15.IV.1942.

II. Kitaplar

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Haz. Ali Sevim, İzzet Öztoprak, Akif Tural, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara 2006.

Bozkurt, Mahmut Esat Recep Peker ve Yusuf Kemal Tengirşenk; *İlk İnkılâp Tarihi Ders Notları*, Haz. Oktay Aslanapa, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1997.

Çıkar, Mustafa; *Hasan Âli Yücel ve Türk Kültür Reformu*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, Ankara, 1997.

Eroğlu, Hamza; *Türk İnkılâp Tarihi*, Üçüncü Basım, Savaş Yayınevi, Ankara, 2008.

Kocatürk, Utkan; *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, İkinci Basım, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 1999.

Öklem, Necdet; *Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu*, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir, 1973.

Özdemir, Hikmet; *Savaşta ve Barışta Kemal Atatürk*, Doğan Kitap, İstanbul, 2019.

Turan, Şerafettin; *Türk Devrim Tarihi 5. Kitap*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2002.

Türkiye Felsefe Kurumu, *Felsefe Kurumu Seminerleri 1-2-3*, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara, 1977.

Yardımcı, Remzi; *Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Derslerine İlişkin Temel Kavramlar*, Nobel Yayın, Ankara, 2006.

Widmann, Horst; *Atatürk ve Üniversite Reformu*, Çev. Aykut Kazancıgil, Serpil Bozkurt, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1999.

III. Makaleler /Kitap Bölümleri

- Acun, Fatma; "Yakın Dönem Tarihi Metodolojisi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 14, S. 42, Ankara, 1998, ss. 717-756.
- Akbulut, Dursun Ali; "Atatürk İlke ve İnkılâpları Dersi Hakkında", *İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2005, ss. 19-24.
- Aktekin Semih, Mustafa Öztürk; "Bölüm-1 Giriş", *Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi*, Ed. Semih Aktekin vd., Birinci Basım, Ankara, 2009, ss. 5-11.
- Arslan, Mehmet; "Cumhuriyet Dönemi Üniversite Reformları Bağlamında Üniversitelerimizde Demokratiklik Tartışmaları", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 1, S. 18, Kayseri, 2005, ss. 23-49.
- Aslan, Erdal; "Devrim Tarihi Ders Kitapları", *Tarih Öğrenimi ve Ders Kitapları, 1994 Buca Sempozyumu*, Ed. Salih Özbaran, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Ankara, 1994, ss. 295-311.
- Ata, Bahri; "1922'deki Yumurta Eylemi Öncülerinden Biri Daha Sonra Bakan Oldu", *Türk Ocakları*, 20.01.2011.
- <https://www.turkocaklari.org.tr/yazar/bahri-ata/1922-deki-yumurta-eylemi-unculerinden-biri-daha-sonra-bakan-oldu-590>. Erişim Tarihi: 08.05.2021.
- Aybars, Ergün; "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Durum Tespiti", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 3, S. 1, İzmir, 1987, ss. 63-77.
- Aysal, Necdet; "Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Tarihçesi ve Gelişim Süreci", *Atatürk Yolu*, S. 33-34, Ankara, 2004, s. 241-263.
- Babaoğlu, Resul; "Yükseköğretimde Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersi (Amaç, Kapsam ve Güncel Tartışmalar Işığında)", *Tarih Okulu Dergisi*, S. XVI, 2013, s. 589-603.
- Çapa, Mesut; "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Tarih Öğretimi", *Atatürk Yolu*, S. 29-30, Ankara, 2002, ss. 39-55.
- Doğaner, Yasemin; "Yüksek Öğretimde Atatürk İlke ve İnkılâplarının Öğretimi ile İlgili Düşünceler", *İlk ve Orta Öğretim Kurumlarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, Ankara, 2005, ss. 281-286.
- Duman, Nesrin, S. Kocaer ve Ö. Korkmaz; "Üniversite Öğrencilerinde Atatürk Algısı", *Uluslararası Afro-Avasya Araştırmaları Dergisi*, C. 5, S. 9, 2020, ss. 65-73.
- Eraslan, Cezmi, Alper Kaşkaya; "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersinin Uygulanmasına Yönelik Öğretim Üyesi Görüşleri: Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 27, S. 80, Ankara, 2011, ss. 325-350.
- Gülmez, Nurettin; "Üniversite Gençliğinin Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Dersine Bakışı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 19, S. 57, Ankara, 2003, ss. 1043-1088.

Günaltay, Şemsettin; "Türk Tarih Tezi Hakkındaki İntikatlara Mahiyeti ve Tezin Kat'ı Zaferi", *Bellekten*, C. 2, S. 7-8, Ankara, 1938, ss. 337-365.

İnan, Afet; "Atatürk ve Tarih Tezi", *Bellekten*, C. 3, S. 10, Ankara, 1939, ss. 243-246.

İnan, Nurkut; "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye'deki Gelişmeler", *Yükseköğretimde Değişmeler*, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara 1988, ss.19-40.

Özbaran, Salih; "Türkiye'de Tarihçiliğin Görüntüsü", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 2, İzmir, 1992, ss. 33-49.

Süslü, Azmi; "Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihinin Kaynakları", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 4, S. 1, Samsun, 1988, ss. 26-33.

IV. Tezler

Yılmaz, Mehmet Serhat; "İlköğretim Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Programı İçeriğinin Değerlendirilmesi (Alan Araştırması)", *Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara, 2004.

V. İnternet Kaynakları

AGOS, "Üniversitede Atatürk İlkeleri Dersi Kaldırılıyor", 31.08.2012.

<http://www.agos.com.tr/tr/yazi/2319/universitede-ataturk-ilkeleri-dersi-kaldiriliyor>.

Erişim Tarihi: 04.05.2021.

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi web sitesi, <http://www.law.ankara.edu.tr/tarihce-2/>. Erişim Tarihi: 02.05.2021.

Gözler, Kemal; "Anayasa Kelimesi Üzerine: Konstitüsyon, Kanun-ı Esasî, Teşkilât-ı Esasiye Kanunu ve Anayasa ("Anayasa" Kelimesi Örneği Üzerinden Türkiye'de Hukuk Dilinin Öz Türkçeleştirilmesi Sorunu)", www.anayasa.gen.tr/anayasa-kelimesi.htm. Yayın Tarihi: 28 Şubat 2021. Erişim Tarihi: 03 Mayıs 2021.

Hürriyet, "Atatürk İlkeleri Dersi Hep Vardı", 31.08.2012. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/ataturk-ilkeleri-dersi-hep-vardi-21349564>. Erişim Tarihi: 05.05.2021.

Hürriyet, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: Yükseköğretimde de Yüz Yüze Eğitim Öğretimi Başlatmayı Hedefliyoruz", 15.10.2020.

<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/yok-baskani-kadin-ogretim-eleman-i-sayisi-artiyor-41637137>, Erişim Tarihi: 05.05.2021.

KKTC Yükseköğretim Planlama, Denetleme, Akreditasyon ve Koordinasyon Kurulu (YÖDAK) web sitesi, <http://yodak.gov.ct.tr/%C4%B0lgili-Mevzuat/Yasalar>, Erişim Tarihi: 01.05.2001.

Millî Gazete, "Üniversiteler Ne Zaman Açılacak?", 16 Ekim 2020.

<https://www.milligazete.com.tr/haber/5608916/universiteler-ne-zaman-acilacak>,
Erişim Tarihi: 05.05.2021.

Milliyet, "İnkılap Tarihi Dersinin Kalkması Gündemde", 31.08.2012.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/inkilap-tarihi-dersinin-kalkmasi-gundemde-1589125>. Erişim Tarihi: 19.06.2021.

Özdemir, Hikmet; "Türkiye Cumhuriyeti Dikteyi Kabul Etmez", Türkün gazetesi, 30.04.2001. <https://www.turkgun.com/turkiye-cumhuriyeti-dikteyi-kabul-etmez-makale-149358>, Erişim Tarihi: 06.05.2021.

Sabah, "İnkılap Tarihi, Türkçe, İngilizce Üniversitede Yok", 01.09.2012.

<https://www.sabah.com.tr/gundem/2012/09/01/inkilap-tarihi-turkce-ingilizce-universitede-yok>. Erişim Tarihi: 19.06.2021.

Yükseköğretim Kurulu web sitesi,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>. Erişim tarihi
02.05.2021.

